

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 12

*Матеріали X Всеукраїнської
науково-практичної конференції
“Історія, сучасність, зарубіжний досвід”
м. Київ, МАУП, 6 листопада 2014 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2014

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 8 від 24.09.14)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук., проф.;
А. А. Ізнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
О. В. Баєва, д-р біол. наук., проф.;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук., проф.;
В. Б. Захожай, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук., проф.;
К. В. Муравйов, канд. юрид. наук., доц.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Л. В. Романова, д-р екон. наук, проф.;
В. Є. Сафонова, д-р екон. наук;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соц. наук, проф.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук., проф.

Матеріали подано в авторській редакції.

Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 12: Матеріали Х Всеукр. наук.-практ. конф. “Історія, сучасність,
зарубіжний досвід”, 6 листоп. 2014 р. / редкол.: А. М. Подоляка (голова)
[та ін.]. — 2014. — 460 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано статті учасників науково-практичної конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

Степахно И. В. Роль науки и образования в современном общественном развитии.....	316	Карбовська Л. О. Моделі фінансового забезпечення вищої освіти в зарубіжних країнах.....	363
Костючков С. К. Система образования как базовый инструмент прогрессивного развития гражданского общества.....	321	Бахов І. С. Освіта в європейському полікультурному середовищі: реалії і виклики.....	367
Войтенко О. В. Рекламна освіта в Україні: від професійної компетентності до соціальної відповідальності.....	325	Федосова Л. О., Кулик М. С. Особистісна зрілість як фактор суб'єктивного благополуччя.....	371
Туриніна О. Л. Управління конфліктами в організації системи освіти.....	328	Головач Н. В. Стан та перспективи розвитку профвідбору абітурієнтів у вищих навчальних закладах.....	375
Пальм Н. Д. Освіта як ключовий фактор розвитку держави.....	332	Николин І. М. Роль соціалізації першокурсників у формуванні готовності до самоорганізації в процесі професійної підготовки.....	379
Корсак Ю. К. Філософія про номадизм й атомізацію як серйозні загрози сучасному суспільству.....	335	Швец Н. Г. Використання віртуального освітнього простору для набуття навиків політичного менеджменту.....	383
Косенко О. І. Точні науки як індикатор якості сучасної вищої освіти.....	339	Костенко Д. В. Українська мова як основний чинник національної ідентичності в Україні.....	388
Дебич М. А. Гендерні питання соціальної рівності та управління: зарубіжний досвід.....	343	Заверуха О. В. Розвиток автономності як умова гармонійного становлення особистості підлітка у сучасній соціально-політичній ситуації.....	391
Похресник А. К. Римський клуб і реформи освіти і суспільства.....	347	Кострубань Р. В. Теоретичні основи та практичне значення коледжів в сучасних умовах реформування освіти.....	395
Благініна С. В. Парадигми соціального та освітнього розвитку: німецький досвід для України.....	351	Просолович С. М. Проблема підготовки молодших спеціалістів (молодшого бакалавра) в сучасній педагогічній теорії та практиці.....	397
Кірик Т. В. Управління плануванням вищої освіти України в сучасних умовах.....	355	Прус О. В. Загальнолюдські цінності як компонент у вихованні особистості на сучасному етапі.....	399
Матюхін В. О., Кобзева О. В. Модель практичної підготовки сучасного фахівця із застосуванням технологій IT-галузі.....	359		

ОСВІТА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: РЕАЛІЇ І ВИКЛИКИ

Становлення і розвиток української державності, вип. 12, с. 367–370

Сучасна соціальна ситуація в світі характеризується зростанням локальних етнічних конфліктів навіть у тих країнах, де історично разом живуть різні нації і народності. Завдання збереження глобальної безпеки вимагають постійної роботи з вивчення природи та видів конфліктів між представниками різних етнічних груп, їх впливу на соціальне та економічне життя, а також пошуку ефективних шляхів їх подолання.

Освіта, яка забезпечує складний процес розвитку когнітивних, соціальних, емоційних характеристик особистості, не може не реагувати на події, що відбуваються в суспільстві. Досвід багатьох країн, які пережили етнічні конфлікти, показує, що вузи і школи іноді залишаються єдиними структурами, в яких проводиться цілеспрямована об'єднуюча і миротворча політика. Тому педагоги вважають, що освіта може допомогти суспільству сформувати у молоді гуманну модель поведінки та ставлення до людей інших націй. В освіті можна знайти ефективні форми зниження міжнаціональних конфліктів, що застосовуються в широкому соціальному середовищі. Варто зазначити, проблема організації навчання в полікультурному просторі є дуже важливою для всіх європейських держав. Ця проблема набуває складності у зв'язку із збільшенням переселенців та біженців, що спостерігається в усіх розвинених країнах світу.

В Україні посилення міграційного процесу призвело до того, що полікультурним спільнотами стають не тільки традиційні полікультурні регіони, як Крим, Одеська, Закарпатська, Чернівецька області, а й колись типово українські регіони. Створюються і офіційно діють організації, що представляють інтереси різних етнічних меншин.

Багато мігрантів прагнуть швидше адаптуватися до нового соціального середовища, а також допомогти своїм близьким влаштуватися на новому місці. Водночас психологічно вони налаштовані на те, щоб не “загубитися” і не асимілюватися з “чужим” народом. Тому спостерігаються суперечності в їх прагненнях: до бажанням адаптуватися додаються сепаратистські настрої, спрямовані на збереження своєї етнічної спільності як самостійного культурного цілого. Цю проблему необхідно враховувати в педагогічній діяльності.

Більшість країн Європи та Америки являють собою полікультурні суспільства. За останні роки в усіх західноєвропейських країнах відзначається приплив мігрантів з багатьох країн світу. Тому досвід організації вищої освіти в полікультурних країнах Європи є дуже важливим для вітчизняної освіти та вирішення нових проблем, пов'язаних з великим потоком вимушених переселенців, біженців та інших катего-

рій мігрантів. У зарубіжній літературі термін “полікультурний” означає наявність у суспільстві різноманітних культур, пов’язаних з історично сформованими формами спільності людей. Термін “полікультурний” зазвичай означає, що суспільство складається з різних етнічних груп і національних меншин [1].

Хоча часто “національні меншини” визначаються за зовнішніми ознаками, поняття етнічності фокусується не стільки на зовнішніх ознаках, скільки на важливості спільної історії і традицій. В дослідженні Британського інституту політики дається визначення етнічної групи як колективу всередині більшої спільноти, що має родинне походження, пам’ять про спільне історичне минуле і зосереджує культурний фокус на одному або кількох символічних елементах, які визначають основу їх народності [2]. До розуміння загального походження додається поняття загальної культури, що включає такі характеристики як мова, релігія, спосіб життя.

Д. Салазар (Salazar) розглядає етнічну приналежність за такими основними показниками: наявність позитивних почуттів щодо існуючої регіональної групи, спільність мови, території, економічного життя [3].

У сфері інтересів зарубіжних дослідників у галузі освіти є такі питання: наскільки європейська вища освіта сприяє розвитку цивілізованих міжнаціональних відносин, представляє різноманітність культур і сприяє їх розвитку? Чи виступає вища освіта силою, яка стимулює інтеграцію в суспільстві, або, навпаки, має негативний вплив на соціальне становище етнічних меншин, веде до їх дискримінації?

Ці питання відображають загальну тенденцію, що спостерігається у світовому педагогічному співтоваристві і яка пов’язана з орієнтацією на виживання людства як такого. Майбутнє залежить від зусиль з реалізації інтеграційних тенденцій в економічній і культурній галузях, формування нового типу мислення і цивілізованих відносин між людьми. Потрібна мудрість, яку слід протиставляти функціональному і вузько орієнтованому вирішенню окремих проблем [4].

Європейські цінності стосовно полікультурних суспільств проявляються в плюралізмі культур, повазі до інших людей, поєднанні етнічної ідентичності і терпимості до інших національностей, розвитку глобального погляду на людство як мешканців однієї планети. Тому європейська педагогіка прагне аби вища освіта була рушійною силою культурного та інтелектуального розвитку, а також засобом для розвитку загальнодержавної ідентичності.

Водночас можна відзначити наявність проблем, пов’язаних з реальним втіленням декларованих цінностей у життя, зокрема, з питання про організацію вищої освіти для полікультурного середовища. Деякі автори навіть підкреслюють у зв’язку з цим, що освіта переживає кризу ідентичності [1].

Так, наприклад, на думку Вудвору і Крузера (Woodrow M. and Croiser D.) у вищій освіті багатьох країн Європи спостерігається протиріччя між її національною та інтернаціональною роллю [5].

Це протиріччя виявляється в наступному. Вища освіта завжди несла і несе світові зобов’язання, метою яких є внесок у світову науку, служіння незалежній економіці, шлях до кращого міжнародного розуміння. У сучасному світі ці зобов’язання ще швидше поширюються через створену і швидко розвиваючу систему мобільності, яка сьогодні вже стосується не тільки студентів, викладачів і науковців, а й самих наукових ідей і досліджень через можливості, відкриті технологічної революцією, системою Інтернет. Але разом з тим в системах освіти європейських країн проявляється тенденція переважного вибору національних цінностей, національних інтересів і національної політики.

Ставлення європейської вищої освіти до етнічних груп є своєрідним індикатором у відповіді на запитання: вона представляє національні, монокультурні, елітарні цінності чи тяжіє до міжнародних, полікультурних і не елітарних ідеалів?

Звичайно, освітня європейських країн прагнуть створити такі освітньої системи і структури, що дозволяють без перешкод навчатися всім своїм громадянам у будь-якій країні. Але все-таки існують бар'єри в реалізації цих добрих намірів, які дуже важко подолати при організації конкретного навчально-виховного процесу. Одним з основних таких бар'єрів є складність засвоєння нової мови, у ролі іншого бар'єра виступає проблема соціальної ідентичності.

З точки зору перспективи для багатьох етнічних груп мова освіти є "символічною і практичною життєвою необхідністю" [6]. Ті, для кого мова викладання не є рідною, перебувають в ущемленій ситуації, як зазначає Валімаа (Valimaa); питання мови є не просто питанням доступності освіти етнічних меншин, але питанням статусу меншин в суспільстві і його культурних інститутах [6]. Якщо у випадках з іноземними студентами мовний бар'єр є сферою відповідальності самого індивіда, то коли йдеться про громадянина держави-представника етнічних меншин, це вже відповідальність освітньої системи, чия політика створює або усуває подібні бар'єри.

Рівні мовного бар'єру варіюють, починаючи з представників меншин, які не розмовляють мовою держави; далі йдуть ті, для кого державна мова не є рідною, а другою мовою, якою вони володіють з різним ступенем досконалості, і, нарешті, ті, для кого вона є першою мовою, але не є мовою їх сімей. У кожному випадку структурам, які визначають освітню політику, необхідно дати відповідь на питання: чи повинні установи вищої освіти бути монолінгвальними, білінгвальними або полілінгвальними? Вирішальними чинниками тут є політика держави стосовно державної мови, розмір і географічна концентрація етнічних меншин, додаткові витрати на білінгвальну і полілінгвальну вищу освіту, мовна політика на рівні середньої школи. На рівні європейського парламенту йде дискусія про те, що всі основні європейські мови повинні бути робочими при організації навчання, особливо це стосується вищої школи. Але проблема в тому, що європейських мов занадто багато, щоб зробити їх доступними кожному претенденту на навчання. Наприклад, пропонувалося запровадити 9 основних європейських мов для викладання у вузах, згодом кількість мов дійшла 15.

Поряд з об'єктивно існуючими бар'єрами, такими, як мовний бар'єр, існують і психологічні проблеми реалізації завдань полікультурної освіти, зокрема, проблема ідентичності і соціального досвіду. Так, з дослідження Мора (Mora), такий чинник, як культурна мікросередовище, а саме досвід власних батьків (особливо батька), є дуже важливим в освіті [7].

Для європейських країн проблемою є те, що багато учнів з груп мігрантів належать до культурного середовища з більш низькими в порівнянні з європейськими мотиваціями і очікуваннями на навчання. Труднощі в сприйнятті такими учнями освітніх цінностей пов'язані з неадекватним попереднім шкільним досвідом, де вкрай низькою була установка на отримання вищої освіти, а також не проводилося в достатній мірі консультаційної та профорієнтаційної роботи. Багатьом з цих учнів консультації були недоступні, а якщо і доступні, то, як правило, не враховували різні культурні традиції [8]. Все це призводить до ситуації, коли абітурієнти та студенти з сімей, шкіл і груп, де вища освіта є рідкістю, повинні отримувати освіту в складних умовах чужої для них системи, намагаючись прокласти свій шлях у майбутнє.

Таким чином, серйозною психологічною проблемою організації вищої освіти в полікультурному суспільстві є сформована етнічність учасників освітнього процесу. Будучи невід'ємною частиною соціальної ідентичності людини, етнічність є не тільки суб'єктивним прийняттям певних групових уявлень, певна спільність думок і почуттів, але також побудова системи відносин і дій в різних етноконтактних ситуаціях. У результаті людина визначає своє місце в багатонаціональному суспільстві і засвоює способи поведінки всередині і поза своєї групи.

Висновки. Освітняни європейських країн сьогодні в силу соціальних міграційних процесів усе більше стикаються з проблемою нерівності в освіті різних етнічних груп. Сам факт, що існуюча нерівність відкрито визнається, а не замовчується, означає, що європейська спільнота може рухатися вперед і будувати вищу освіту, доступну для всіх громадян, незалежно від етнічної приналежності. Але питання про те, як можна реалізувати цю ідею, поки ще залишається без відповіді.

Література

1. *Woodrow M. and Croiser D. (1998) Values in European Higher Education. The Ethnicity Test // Education, Culture and Values. Volume VI. P. 97–100.*
2. *Policy Studies Institute (PSI) Survey (1994) Ethnic Minorities and Higher Education: Why Are There Differential Rates of Entry? London: PSI. Mode access: http://www.psi.org.uk/index.php/site/publication_detail/1688/*
3. *Salazar J. M. Social identity and national identity // Social identity: international perspectives, 1998.*
4. *Learning: The Treasure Within, Report to UNESCO of the International Commission. Jacques Delors. UNESCO, 1998. — 266 p. Mode access: <http://books.google.com.ua/books/about/Learning.html>*
5. *Woodrow, M. and Croiser, D. (1996) Access to Higher Education for Underrepresented Groups. — Strasbourg: Council of Europe.*
6. *Valimaa J. (1996) Indigenous Minorities in Higher Education. — Jyväskylä: University of Jyväskylä, Institute for Educational Research.*
7. *Mora J. G (1995) Access to higher education for underrepresented groups in Spain. Proceedings of the EAN Cambridge Convention and Council of Europe Workshop: Addressing Under-Representation in European Higher Education. — Strasbourg: Council of Europe.*
8. *Woodrow M. (1996) Quality and Equality: Values and Policy in European Higher Education. Report of the Project on Access to Higher Education in Europe. Part 1. — Strasbourg: Council of Europe.*